

Keller Péter

A pillanat

(Édesapámnak ajánlom 90. születésnapjára)

(in: Alexander Brody (szerk): *alibi hat hónapra 17*, Budapest, 2016, Aduprint Kiadó és Nyomda, 46-50.)

A szem a lélek tükre.

Ezt a tükröt keretezi a pillá.

Mozgó keret.

Nyit és zár.

Néha hosszabban zár.

Látni akkor is lehet, ha zárva van.

Nézni csak akkor, ha nyitva.

Csodálatos metaforikus jelentésekkel bíró szó a *pillanat*...

A *pillanat* nem az az idő, amíg a szem nyitva van, hanem, az, amíg zárva.

És az is nagyon érdekes, hogy nem mondjuk *fél-pillanat*nak azt a pillanatot, amikor örökre bezáródik.

A szemhez, a fényhez, a látáshoz, az emberhez köti az időt.

Szinonimái: ad hoc, aktuális. alkalmi, alkalom szülte, átmeneti, azonnali. e pillanatban, egyelőre, egyszeri, epizodikus, esetleges, fennálló, időleges, időszerű, jelen, jelenleg, jelenlegi, momentán, most, mulékony értékű...

A szó szépségét és titkát a szinonimák nem emelik ki. Mellőzik a szemet, a fényt, az embert, az emberben a belső történet. Ezekben túl nagy hangsúlyt kap az idő.

A pillanat metaforikus jelentéséhez a fénykép, a fényképezés analógiája közelebb visz. A fénykép egy valamilyen rövid időegység alatt látott, kedves, érdekes, vagy esztétikus látvány vizuális megörökítése. A fényképezés a pillanat megragadásának művészete, melynél nem az idő, hanem az a képesség a csodálandó és a csodálatos, hogy az alkotó képes a rendelkezésére álló igen rövid idő alatt azt eldönteni, hogy a történet, a látvány igazi érték, és azt maga és mások számára meg kell őrizni, mert az mindenkinek az épülésére szolgál. A mélyebb értelmet az sejteti igazán, hogy ez a megörökítő történet, ez a látvány a régi technikai eszközök esetében átalakította magát a fényérzékeny filmet is. Azért lett minden látható, mert a fény megmásította a film anyagát. A történet, a látvány egy belső változás eredményeként vált birtokolhatóvá.

Az ember veleszületett tulajdonsága, hogy bizonyos pillanatokat a magáénak akar tudni. A barlangfestmények is sokszor ilyen pillanatokat örökítettek meg. Goethe Faustjának a II. részében hangzik el: „Zum Augenblicke durfte ich sagen: / Verweile doch, du bist so schön.” Kálnoky László fordításában: „...a pillanathoz esdve szólnék: / Oly szép vagy, ó, ne szálj tovább!”

Több mint érdekes mértékegység a *pillanat*, mert emberi mértékegység, amelyben létfilozófia rejlik.

A természettudományos gyakorlatban hét alapmértékegység létezik. A hossz, a tömeg, az idő, az elektromos áramerősség, az abszolút hőmérséklet, az anyagmennyiség és a fényerősség. Ezekből az alapvető mértékegységekből mindegyik szorzás, vagy hatványozás műveletével levezethető.

Az emberrel kapcsolatban sok minden mérhető. Az alapmértékegységek között mégsem találni olyat, ami valamilyen módon emberhez közeli lenne. Amivel az ember embersége mérhető lenne.

Az ember testsúlya, magassága, kora valamilyen módon minősít, de igazán nem jellemez.

Mondjuk valakire, nagy ember – de mindenki tudja, őket nem centiméterben mérik, mint ahogyan a súlyos egyéniségeket sem kilogrammban.

Az ember helyét a világban az alapmértékegységek használatával, koordinátákban megadhatjuk ugyan, de érezzük, hogy sem a Descartes-féle három dimenziós, sem a Minkowski használta a négydimenziós téridő (tér-idő) rendszerben generált számok valójában semmit nem jelentenek.

De akkor mi kapcsolat van az ember és a fizikai mértékegységek között?

Egyáltalán mi, vagy ki az ember a hét alapmértékegységben mérve, illetve mit jelentenek az alapmértékegységek az ember számára?

A mindentudó Wikipédia úgy tűnik, nem alkalmazkodik az SI mértékegységhez. Ott azt olvashatjuk, hogy „az ember társadalmi lény; közösen végzett munka, a tagolt beszéd és gondolkodás jellemzi. Mindezek révén képes a világ megismerésére és átalakítására. Rendszertani szempontból az emberi nem az állatok országába, a főemlősök rendjébe, a hominidák (Hominidae) közé tartozik. Az ember biológiai neme szerint nő vagy férfi, ivarérettsége szerint gyermek (lány és fiú) vagy felnőtt. Az emberek összessége az emberiség.”

A mindenki számára elérhető Wikipédia ember-meghatározásában nem találunk kapcsolatot az ember és a fizikai világot leíró alapmértékegységek között.

Ha a társadalmat például az azt alkotó emberek össz-tömegével jellemeznénk, biztosan lennének olyanok, akik emiatt berzenkednének.

Ha a munkát leegyszerűsítve az erő és az erő irányában végzett elmozdulás szorzatával azonosítanánk, erősen kellene gondolkodni, mit is tettek mondjuk a bencések Európáért a kezdetektől Jedlik Ányosig és mindmáig. És folytathatnánk...

Érezhetően van valami disszonancia az ember és a fizikai világ között.

Annak ellenére, hogy az alapmértékegységek emberi alkotások, láthatóan nem alkalmasak az alkotó tökéletes jellemzésére. Az alkotásból valami hiányzik.

Talán az a többlet hiányzik, ami a *pillanat* alapú mértékegységekben benne van. Ami például a fényévbe is belegondolható.

A mértékegységek is hasonlóak az emberekhez.

Ahogy Dédapám észrevette, hogy van *testi* ember és van *lelki* ember, éppúgy sejthető, hogy létezhet az emberi világot az SI alapmértékegységeknél jobban leíró mértékrendszer is.

Mondjuk úgy *lelki* mértékrendszer.

Ennek egyik mértékegysége a *pillanat*.

Sejtésem szerint a lelki mértékrendszerben a *pillanat* nem *alapmértékegység*, hanem származtatott.

János apostol vezetett rá, hogy a világosságból eredhet: „A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem fogta fel. (Jn 1,6)

Érezhető, hogy a világosságot a lelki mértékrendszer nem fényerősségben méri, hanem az emberre igazán jellemző felfogóképességben.

A lelki mértékrendszert értő lelki ember számára az időnek nem a tartama a lényeg, hanem az, amit az ember egy pillanat alatt meglát, befogad, ami belül történik.

A lelki ember számára a pillanatban mért idő azért származtatott mennyiség, mert nem értelmezhető a világosság nélkül.

Nem tudom, de azt gondolom, hogy a világosság feltehetően alapmértékegység a lelki mértékrendszerben. Nyugodtan írható VILÁGOSSÁG-nak.

Ez a VILÁGOSSÁG nem a sejtekből felépülő szemmel észlelhető.

Ennek mérőeszköze a látás.

A lelki ember számára a látáshoz nem elég a szem. Dédapám odáig is elmegy, hogy azt mondja: a látás független a szemtől. A vak Olajos Lajos „sokszor azt is látja, amit mink nem látunk”. Mert „a vak jobban lát, mint akárki!” Olajos Lajos „lát, csak nem szemmel.”¹

Dédapám megsejtette: „más a nézés és más a látás”². Ő más mértékrendszerben is tudott gondolkodni. Azt is érezte, hogy más az idő és más a pillanat.

Bár a kétféle mértékrendszerben vannak hasonlóságok és átfedések is, mégis a nézés inkább a másodperchez, a látás inkább a pillanathoz köthető.

A pillanat nem a tartamot, hanem a VILÁGOSSÁG-ban meglátott és felfogott szellemi, lelki élményeket méri.

A pillanatok sokaságából építkező IDŐ nem materiális, hanem szellemi, lelki valóság. Azért származtatott mennyiség, mert a VILÁGOSSÁG-ból és az annak felfogására, befogadására szánt IDŐ-ből áll.

A pillanat a VILÁGOSSÁG felfoghatósága, befogadhatósága okán válik az ember emberségének mérésére is alkalmas lelki mértékegységgé. Dédapám szerint „agyagedénybe zárt Isten-sugár az ember”³, akinek célja lelki lénné, lelki emberré válni. Leleki emberré úgy válhat valaki, ha minél több Isten-sugarat gyűjt agyagedényébe. A lelki ember ÉLET-e tehát nem években, a pillanatokból összerendeződő IDŐ-vel mérhető.

Ez az IDŐ alapvetően más, mint az alapállapotú cézium-133 atom két hiperfinom energiaszintje közötti átmenetnek megfelelő sugárzás 9 192 631 770 periódusának időtartamából (másodperc) felépülő rendszer.

Ez az IDŐ, mert befogadáson alapul: birtokolható.

„Az Isten-sugárba zárt agyagedény” joggal mondhatja: ez az én életem.

¹ Az idézetek Gárdonyi Géza Leánynézőben című kisregényéből valók

² in: Gárdonyi Géza: A látás

³ in: Gárdonyi Géza: Földre néző szem égre néző lélek

„A múlt nem a tied, csak az utána vonuló árnyék. A jövő nem a tied, csak az elédbbe vetődő sugara. Az óra a tied, csupán az óra, amelyben élsz”⁴ – tanítja Dédapám⁵.

A másodpercből építkező fizikai idő független a történetstől.

Független az embertől.

Független az élettől.

Annak ellenére független, hogy fizikai időben létezőnk.

Születésem előtt is volt fizikai idő, halálom után is lesz. Az egyik másodpercben mért óra ugyanúgy követi majd a másikat halálom után, mint halálom előtt. Jellemzői nem változnak meg attól, hogy én létezem, vagy sem.

A pillanatban mért óra viszont az ÉLETEM része, ÖRÖK ÉLETEM elővételezése.

Halálommal ezek a pillanatok, ezek az órák vezetnek be az ÖRÖK ÉLET-be.

A másodpercben mért élet elvész. Nem marad az enyém.

A pillanatban mért élet az enyém marad. Beépül ÖRÖK ÉLETEM-be.

Ezért mondhatja Dédapám az ÓRÁ-ra: „Ne siess ki belőle, ha napfényes, virágos békességgel teljes: a világ minden üzlete nem ér fel a szívnek egy boldog órájával.”

Mennyire más világításban van ez a pillanatokból építkező óra: a napfény süti.

Mennyire nem az jellemzi, hogy 3600 másodpercből épül fel: virágos békességgel teljes.

Mennyire nem ember-független, mennyire nem birtokolhatatlan, mennyire nem érzelem-mentes: a szívnek boldog órája.

A fizikai időről nem tudni, mi hajtja. A fizikai idő telik.

Mérhető ugyan, de emberi döntéssel nem befolyásolható.

A pillanatból építkező óra szerkezetét nem élettelen merev vasrugó hajtja, hanem valami teljesen más: „Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív föl nem fogta, amit Isten azoknak készített, akik őt szeretik.” (1Kor 2,9)

A pillanatból építkező IDŐ a VILÁGOSSÁG-ból ered és az örök BOLDOGSÁG-ig tart, majd ugyanabban folytatódik.⁶

A pillanatból építkező IDŐ kétszer kezdődő idő.

Nem az ember által kigondolt alapmértékegység.

Embernek szóló ajándék.

Olyan IDŐ mely, nem múlik, mely nem telik.

⁴ in: Gárdonyi Géza: Földre néző szem égre néző lélek

⁵ És igaz van! Ősidőktől fogva, például a mesékben is, létezik a bergsoni megkülönböztetés: tempus és duratio – a külső és a belső idő (durée!)

⁶ A lénnyegre érzett rá Rabindranath Tagore: „Minden gyermek születésével Isten üzen, hogy ő még mindig remél az emberben”

Olyan IDŐ, mely volt és lesz.

Örökké volt és örökké lesz.

És minden ember számára van.

Mégis opcionális.

Dédapám számára létezett.

Azt is megsejtette hogyan készíthető a pillanatokat mérni tudó óra. A Szunyoghy Miatyáncjában mesélt is róla:

„A boldogságnak hát órája volna, valami olyanféle, mint a gáz-óra, gőz-óra, mindenféle dinamó-óra a boldogság órájának két mutatójára ez a két szó volna írva: VAN és LESZ. A VAN a kismutatón, a LESZ a nagymutatón. A nagymutatót a fantázia hajtja. A kismutatót a szeretet.”